

סיפורה של טובה לגשטיין (מילר)

טובה נולדה בעיירה סטורוז'ינט שברומניה לרחל ושמואל לגשטיין בתאריך 1/6/1932 ונקראה גרטה.



שמואל ורחל לגשטיין

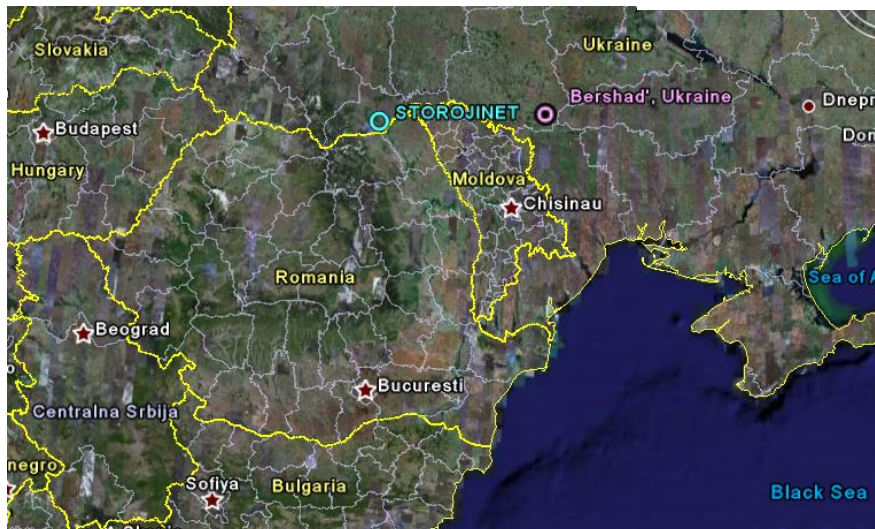
R.A.A. ROMANIA

Comuna Patn-More Județul Patn-More

Extras din registrul Stării Civile pentru NĂSCUȚI pe anul 1945

Nr. curent	DATA înregistrării (anul, luna și ziua)	ANUL, luna, ziua și ora nașterii	PRENUMELE, sexul și confesiunea noului născut	PRENUMELE, numele, profesia și domiciliul PĂRINȚILOR		VALSTA	LOCUL NAȘTERII, când e deosebit de locuința părinților	ARĂTAREA ACTULUI de verificare a nașterii sau presumelui, numărul, profesia și domiciliul martorilor	Evențuale îndreptări sau observații înalte de semnare SEMNĂTURI
29	1950 Martie 4	1932 Iunie 1	Grete Lemica	Samuil Lagstein Raghina Leidman		Storojinet M.A.P.S.		Inscrierea făcută în baza Decret N. 432/1949. Decizia Comitet. Prov. a domiciliului în Patn-More N. 3224 din 22 Februarie 1950. M. S. S. S. S. et. ad.	
<p>Se certifică, exactitatea prezentului, extras. Dat astăzi, <u>Patn-More</u> la 5 Aprilie 1950</p> <p>OFITER AL STĂRII CIVILE, (L. S.)</p> <p><i>[Signature]</i> Notar, <i>[Signature]</i></p> <p>M. C. Impărmăria Națională, București, 4 1950</p>									

תעודת הלידה של טובה לגשטיין (העתק שהוצא בשנת 1950 לפני העליה לישראל)



העיירה סטורוז'ינט על גדת הנהר SERET

אביה של טובה היה יערן, ואמה כנהוג באותם ימים היתה עקרת בית. טובה הייתה הצעירה מבין שתי הבנות שנולדו לזוג לגשטיין רחל ושמואל ואחותה המבוגרת ממנה בשש שנים נקראה חיה-בסיה קוקה.

משפחת לגשטיין התגוררה בסטורווינט ברחוב צ'רנוביצה שטרסה מספר 59, שהיה הרחוב הראשי ועד למלחמת העולם היו משפחה מהאמידות בעיירה.

בית המשפחה היה בנין אבן מפואר ובו ארבע דירות. באחת הדירות גר בעל הבניין ושלוש הדירות האחרות הושכרו לדיירים. משפחת לגשטיין התגוררה באחת הדירות שבקומת הקרקע. מאחורי הבניין היתה אורות סוסים של בעל הבניין (שמו היה פיסט), וצמוד לאורווה היה מגרש בו נהגו ילדות המשפחה לשחק. גם מבנה העץ הקטן ששימש כשרותים לדיירי הבניין היה מאחורי הבית. הדירה היתה בת 5 חדרים כשבחדר הקרוב לכניסה לדירה התגוררה משרתת שתפקידה היה לעזור בכל עבודות הבית.

המשרתת היתה רומניה גויה מבין המשפחות הרומניות המעטות שגרו בעיירה. בעלה של המשרתת היה בא מידי יום להכין עצי הסקה לתנור העצים שהיה בבית ולשאוב מים מהבאר שהיתה בחצר ולמלא את הכדים והקערות ששימשו את בני הבית לבישול ורחצה.



החיים בסביבה הכפרית היו טובים והיהודים היו מעורבים בכל תחומי החיים עם שכניהם הרומנים. אך למרות המעורבות, הקהילה היתה מגובשת עד לרמה כזו שהשפה העיקרית היתה האידיש וחלק מהיהודים שלא היו מחוייבי קשרים עם הגויים לא הכירו שפה אחרת. ביניהם היתה אמא של טובה – רחל. הקהילה שמרה על צביון יהודי, השבתות והחגים נשמרו ונחגגו באופן מסורתי וסביב בית הכנסת המפואר של העיירה.

בית הכנסת בסטורווינט היום

חלק ממשפחת לגשטיין בחתונה בסטורווינט



מעבר לחיים היום יומיים היו יוצאים בקבוצות לנופשים בהרי הקרפטים הקרובים.



בני לגשטיין בנופש בהרי הקרפטים

כשנכבש האזור על ידי הגרמנים ב- 1941 הייתה טובה לגשטיין בת 8 שנים, תלמידת בית הספר היסודי בעיירה. בבית הספר למדו בגרמנית מאחר ומחוז בוקובינה היה שייך לממלכה האוסטרו-הונגרית בעבר. ברחובות דברו רומנית, בבית אידיש ובשנת 1940 עם העברת בוקובינה לידי הרוסים, החלו ללמוד ברוסית.

ריבוי ידיעת השפות עזר לטובה מאוחר יותר כשיכולה היתה לתקשר ולהבין את הרומנים הרוסים והגרמנים.

ביוני 1941 החל הגהינום.

הגרמנים עצמם לא הגיעו לסטורז'ינט, אך תושבי האזור הרומנים שהיו משתפי פעולה עם הנאצים, התחילו לפרוע ביהודים, להכות, להרוג, לשדוד ולאחר מספר ימים כאלו, אספו את יהודי העיירה וריכזו אותם בגן שבמרכז העיירה כשהם מצויים עליהם לצאת מהבתים בידיים ריקות כשרק לבושם עליהם. תוך כדי שהמשפחה יוצאת מהבית כיוון אחד החיילים הרומנים את רובהו לאביה של טובה שמואל ולחץ על ההדק. הרובה לא ירה.

שוב לחיצה ושוב אין יריה. עם כת הרובה נתן החייל מהלומה נוראית לאב על עורפו. האב נפל, הכל הוצף בדם והחיילים היו בטוחים שהרגוהו ויצאו מחצר הבית.

האב התאושש לאחר מספר דקות ובכוחות משותפים של האם רחל והבנות קוקה וטובה הצליחו להגיע עם שאר היהודים לגן המרכזי (צלקת עמוקה על עורף האב ליוותה אותו מאותו היום).

סבתה של טובה מצד אמה, פייגה זיידמן, גרה איתם והייתה משותקת ברגליה. לפיכך נאלצו להשאירה בבית, אך לאחר שעתיים, כשהיו בגן ראו שני שוטרים רומנים גוררים אותה והכניסו גם אותה לגן. למחרת העבירו את כל היהודים לבנין בית הספר הסמוך. שהיית מאות היהודים בבית הספר שהיתה נסבלת ביום הראשון הפכה לנוראית בימים הבאים מבחינה סניטארית. הלכלוך והזוהמה גלשו מעבר לחדרי השירותים. הצפיפות היתה מפחידה. לאנשים לא היה מקום לזוז. היתה הקלה לאחר מספר ימים עד ששני רחובות בצמד לבית הספר גודרו והפכו לגטו.

כשהעבירו את היהודים לבתי הגטו המאולתר השתכנה המשפחה בבית עזוב. בגטו חילקו שק מבד לכל אחד, שימשם כבגד ולאחר כשלושה שבועות אמרו להם הרומנים שאת החולים והפצועים הם מעבירים לבית חולים ועל הבריאים לעבור לעיר הגדולה – צ'רנוביץ, בין הנלקחים ראשונים כאילו לכיוון בית החולים הייתה הסבתה הנכה.

קצת יותר מאוחר התברר למשפחה שלא לקחו אותה לבית חולים אלא השליכו אותה לתעלה שבצד הדרך. שני גויים מצאו אותה והביאו אותה לגטו. הסבתא שהייתה חולת סכרת וקטועת אצבעות וחלתה גם מהימים בהם שהתה בתעלה, מתה לאחר מספר ימים אבל לפחות במיטה בבית.

ביציאתם מסטורז'ינץ ראו מעט מהנעשה. הרבה חיילים ברחובות, בתי היהודים היו פרוצים רהיטים בגדים ושאר דברים זרוקים סביב הבתים, לחלקם נפצו הדלתות והחלונות ובחלקם הדלתות והחלונות נעקרו.

עשרות גופות יהודים שנרצחו היו מוטלות ברחובות. אשתו ובנו של הדוד בנימין זיידמן (אח אמה של טובה) היו בין הנרצחים. הדודו בנימין שסיים לימודי רפואה בגרמניה ושהה בסין וחיכה למשפחתו, חיכה לשווא (הוא נפטר בסין מסכרת בשנת 1953). 250 יהודים נרצחו בפרעות ונקברו בקבר אחים בבית העלמין היהודי. על המצבה שהוקמה אחרי המלחמה נכתב:



**פה נקברים
250 יהודי סטורז'ינץ
שנהרגו על ידי הנאצים
ביוני שנת 1941
זכרונם ברוך**

כשהגיעו לצ'רנוביץ הוכנסו לחצר הכלא שנשלט ע"י רומנים ומאחר והיה מלא במאות מגורשים, רק הילדים קיבלו כל ערב מרק. השאר היו צריכים להסתדר עם מעט האוכל שנשאו איתם. כשהרומנים לא היו מסוגלים יותר לתפקד תחת כמות העצורים הגדולה, הודיעו שמי שיש לו משפחה בצ'רנוביץ יוכל להצטרף לאותה המשפחה אם יבואו לקחת אותם. דודה של טובה, הדוד עזריאל בלונד, בא ולקח אותם אליו. כל מי שנשאר בבית הכלא הוגלה מיידית לכיוון טרנסניסטריאה באוקראינה.

חלק ממשפחתה של טובה, אחים ואחיות של האמא רחל היו בין המגורשים הללו. הדודה אידה זיידמן גיסתה של האם רחל, נפטרה מטיפוס בזמן הגרוש בקרבת מוגילב. לאחר תקופה קצרה של כחודש ימים, גם יהודי צ'רנוביץ הוכרחו לגלות. הפעם הותר להם לקחת דברים כפי שביכולתם לשאת, וכולם הצטיידו בדברים מביתו של דוד עזריאל, דבר שהציל את חייהם מאוחר יותר. הם רוכזו שוב בבית הכלא העירוני.

כמו בסטורז'ינץ גם בצ'רנוביץ פעלו כנופיות פורעים ביחד עם חיילים רומנים כנגד היהודים. בתייהם של היהודים ורכושם הפכו להפקר. הכל נשדד נופץ והושמד. יהודים שנמצאו בבתייהם או ברחובות הוכו ונרצחו, וביניהם בן הדוד של סבתה של טובה, בעלה של רגינה זיידמן. בשלב הזה גם הגיע הידיעה על נפילתו בקרב של דודה של טובה פסח לגשטיין שהיה חייל בצבא האדום (הצבא הרוסי) ונדע על הרצחו של הדוד אהרון לגשטיין ע"י רומנים בז'דובה.



היציאה מצ'רנוביץ
התמונה מאתר יד-ושם

מבית הכלא בצ'רנוביץ הוציאו אותם הרומנים ל"צעדת מוות" של כ- 500 ק"מ לכיוון גטו ברשד בטרנסניסטריאה שבאוקראינה, רוסיה. לאן הם צועדים לא ידעו. גם השומרים הרומנים המעטים לא ידעו. הכיוון היה מזרחה. בגדים כמעט שלא היו להם, אבל היו להם מעילים טובים. לאמא של טובה היה מעיל ישן אבל לקוקה, ולטובה היו מעילים חדשים. לאחר שלושה ימי צעידה ללא שתייה ומזון, הגיעו הגרמנים וערכו סלקציה. הם שלחו את כל הגברים למחנות עבודה שם עבדו בבניית גשרים על נהרות האזור. אביה של סבת, שמואל, היה בין הנשלחים.

במחנות העבודה סבלו עובדי הכפייה היהודים מהתעללות הגרמנים, בהרעבה שיטתית, מכות והפלות לנהרות שלאורכם עבדו.

את הדרך לכיוון גטו ברשאד בטרנסניסטריאה שבאוקראינה, עשו הנותרים בליווי שוטרים רומנים. הרבה מתו בדרך, חלק מהמתים היה זמן לקבור וחלק נשארו בתעלות שבצידי הדרך. עבר יום, ועוד יום ועוד יום, הכוחות אזלו, כולם היו רעבים צמאים ועייפים. כמעט לכולם משפחות עם ילדים. אי אפשר היה לברוח ולהשאיר בני משפחה לבדם. את המטלטלים שהיו עמם נשאו בשקי גב גדולים שבהם החביאו כסף ופריטים קטנים שאיתם כשהצליחו, שיחדו את הגויים תמורת אוכל ומים. הדרך עברה בכפרים רבים וכשהגיעו לכפר בשם מרקולשטי (שהיו בו לפני המלחמה די הרבה יהודים), נתנו להם הרומנים לנוח מספר ימים בבתי היהודים שכבר גורשו משם. הבתים היו ריקים לגמרי. הגויים שדדו מהם את הכל.

אחר כך התברר שהיהודים לא גורשו אלא נרצחו. כל משפחה נרצחה בפתח ביתה, ותלוליות העפר בחצרות הבתים היו למעשה קברי יהודי מרקולשטי.

ביום שהוציאו אותם ממרקולשטי העמידו אותם השוטרים הרומנים בשורה. ביציאה מהכפר עמדו חיילים גרמנים והרומנים אמרו שהם צריכים ביציאה מהכפר לתת לגרמנים את כל הכסף והתכשיטים שיש להם, הגרמנים יחפשו על כל אחד ויהרגו את מי שעליו ימצאו משהו שלא נתן.

הייתה לטובה שרשרת זהב של מגן דוד עם אבן אדומה באמצע שקיבלה מסבתא שלה ולא רצתה לתת אותה, אבל אמה הכריחה אותה לתת.

הדרך הייתה קשה. החם היה רב. גופות רבות היו לצידי הדרך. לא ניתן היה להסתתר מהשמש והרבה אנשים שהיו מותשים ממנה ומחוסר מזון ושתייה מתו. שני חיילים רומנים שמרו ללא קושי על שיירה של מאות יהודים. אוכל אספו מירקות שקטפו לצידי הדרך, מים שתו משלוליות, וגם כל זאת לאחר ששיחדו את שני החיילים באמצעות כסף ותכשיטים שחלק מהמגורשים בכל זאת לקחו איתם.



היהודים על גדת הדייניסטר
התמונה מאתר יד-ושם
צולמה ע"י חייל גרמני

האיכרים הרוסים, תושבי הכפרים שעברו, היו זורקים להם מרחוק דברי מזון – תפוחי אדמה חצי מבושלים כדי שלא יתפרקו, לפעמים צנון או לפת. לעיתים היו משאירים ערמות קטנות של אוכל לצידי הדרכים, אלה ולחם יבש זה מה שהחזיק בחיים חלק מהאנשים. רבים מתו במהלך הימים והלילות ולרוב גופותיהם נשארו מונחות לצידי הדרכים. לא נתנו לקבור אותן. טובה ומשפחתה שרדו בינתיים.

הם היו הרבה מהמשפחה. חלק מהדרך עשו על עגלות. לאחר מאות קילומטרים ברגל הרשו החיילים הרומנים לעגלונים מקומיים להצטרף לשיירה. עליית יהודים על העגלות היתה כרוכה בתשלום לעגלונים וכמובן גם לחיילים, תשלום שנעשה ע"י כספים, תכשיטים, כלים או כל דבר בעל ערך. לאשתו של לייב – הדוד של טובה, אח של אמה, הייתה תינוקת בת 3 חודשים. היא מתה בידיים של אמה שהמשיכה להחזיק אותה כמה ימים. בסוף בונז'ו, אח

של דודה של טובה, לקח אותה ואמר שהוא קבר אותה בשדה. אבל הוא זרק אותה בשדה כי לא היה זמן לקבור אותה.

כשהגיעו לנהר הדייניסטר שוב פגעו בהם החיילים הרומנים. אנשים נדחפו לנהר. העייפות הכריעה. עשרות טבעו והוטבעו לנגד עיני השאר. הבכי והצעקות עלו מכל עבר.

משפחתה של טובה נפגעה קשה בנהר הדייניסטר: דודה ודודתה מצד אמה, חיים ובטי קורצמן שהיו בעלי חוות סוסים ובקר בקרבת סטורו'ינט, הוטבעו במי הנהר.

דודתה לוטה (אשתו של פסח לגשטיין אח אביה של טובה שנהרג בצבא האדום) ושני ילדיה קלרה ואהרון טבעו בעת החצייה. בהמשך הדרך לא היה אוכל בכלל. וכמו שהיה בדרכם קודם, הצליחו לשרוד מירקות שלפעמים עוד מצאו בשדות שליד הדרך או מירקות שהאיכרים הגויים שריחמו עליהם, זרקו על הדרך והם הצליחו לאסוף.

בדרך עברו גם בכפר ימפול שם פגשו את דודתה ודודה אווה ופרויים, ונדע להם על קורבן נוסף – בת הדודה מצד הסבתא אסתר בלונד הוטבעה בנהר הבוק.



הסבתא הזקנה - אסתר בלונד

בימפול נכנסו לחדר קטן ואפילו לא יכלו לנוח שם. שוב נדחקו עשרות אנשים לחדרי בתים עזובים ושדודים.

בחלק מהלילות הצליחו לפעמים להדחק מאות אנשים ולישון בדירי חזירים או באורוות עם הסוסים, אבל הפחדים היו גדולים. לעיתים היו מגיעים צעירים מהכפר ושדודים דברים שעדיין היו לחלק מהאנשים ולפעמים היו גם מכים. עשרות מתים היו נשארים בדירים ובאורוות למחרת בבוקר. רק לעיתים רחוקות היו יכולים לקבור אותם או לכסותם. סבתה של טובה מצד אבי – אסתר בלונד, קיבלה מכות בלילה כזה בראשה מקרש ולמחרת בבוקר מצאו אותה מתה. זו היתה הפעם הראשונה שטובה שהיתה בת 8 ראתה מקרוב ממש מישהו שמת.

המתים הלכו ורבו ולאחר למעלה מחודשיים הגיעו לברשאד רק כ- 2000 יהודים מבין 5000 שהוצאו לצעדת המוות. 3000 ילדים נשים גברים צעירים וזקנים מתים נשארו רובם לצידי הדרכים ללא קברים, ללא ציון כלשהו ונכחדו בלי להשאיר זכר אחריהם.

בברשאד נכנסו לגור עם רב צעיר שהתפרנס משחיטה שאחר כך התחתן עם אישה מבוגרת שהיו לה שני ילדים. בחדר בגודל של 3 על 3 וחצי מטר גרו: האמא רחל, טובה וקוקה, ברטה ועזריאל בלונד (האח של אבא של סבתי), והילדים שלהם ארתור וזיגי, ההורים והאח של ברטה בונז'ו והרב הצעיר. הם היו 11 אנשים בחדר שבו שלושה דרגשי עץ והשאר ישנו על ריצפת הבטון.

כשהגיעו לגטו בברשאד הפקודה הראשונה בה נתקלו הייתה חובת סימונם בטלאי הצהוב. הבעייה שנוצרה הייתה מאין לוקחים בד צהוב לעשיית הטלאי.



רוב הבגדים, השקים בהם ארזו את מעט הרכוש שהיה או השמיכות המעטות שנשארו היו כולם מבדים כהים. לבסוף ממצעים בהירים וביטנות מעילים הכינו טלאים לבני המשפחה. העונשים על אי ענידת טלאי היו בדרך כלל מכות שניתנו עם כתות הרובים או ידיות של מעדרים. לרוב המוכה מת במקום או אחרי מספר ימים.

בסוף המלחמה, בדרך חזרה לסטורווינט, זרקו את הטלאי כדי לנסות ולשכוח מהגטו.

ככדי שישרדו את הימים הראשונים מכרה אמא של טובה, רחל, את המעיל של קוקה והיה להם קצת כסף ואחר כך מכרה גם את המעיל של טובה. את המעיל שלה שהיה ישן לא הצליחה למכור וזה היה המזל שלהם, כי כשהגיע החורף רק בזכות המעיל נשארו בחיים. מידי פעם הצליח מישהו לצאת קצת מהבית בו גרו כדי להשיג מעט אוכל.

אחרי כמה חודשים הצטרפו אליהם יעקב רינדנר ובנו ארתור שבאו מגטו אובודובקה (בקרבת ברשאד, ראה מפה) אחרי שהאמא אווה (אחות של אבא של טובה) נפטרה. באותם הימים חלה גם הדוד מצד האבא, מנדל לגשטיין בדלקת קרום המוח ונפטר.

כשיצאו מצ'רנוביץ אווה נתנה לאמא רחל סכין חזק, זה כלי המטבח היחידי שיכלו לקחת איתם. כשהיו בברשאד באחד הימים אחר הצהריים הסכין החזק הזה נשבר לאמא שלה ביד והיא אמרה – קרה משהו לאווה. למחרת הגיעה הידיעה שאווה נפטרה בגטו אובודובקה משטף דם שקיבלה בזמן לידה של ילדה השני שגם הוא מת בלידה.

בשוק השחור המקומי ניהלו היהודים מסחר במה שהיה, אך זה היה אסור. הגרמנים ניהלו את הגטו והשומרים הרומנים מוציאים להורג את כל מי שנתפס, השיטה האהובה עליהם היתה גרירת הנתפס ברחובות הגטו ע"י אופנוע. טובה שהיתה קטנה וצנומה חופשה לגויה ע"י אשת הרב-השוטט שאצלם גרו, והייתה מתגנבת אל הכפר הרוסי שהיה ליד הגטו ומבקשת נדבות, משם ניסתה תמיד לחזור עם קצת דברי מזון. אחותה הגדולה ממנה שמרה עליה מהגרמנים ומהרומנים בעת ההתגנבות לתוך ומחוץ לגטו, במיוחד בגלל שהמעבר היה ליד תחנת המשטרה שהפרידה בין הגטו לכפר.



בתים בגטו ברשד
התמונה מאתר יד-ושם

טובה הייתה עוברת במחסום בכניסה לגטו כשהיו שם רק שומרים רומנים, או מתגנבת דרך חריצים שבנקודות החיבור של גדר הגטו.

באחד הימים נחסם הרחוב בזמן שקצינים גרמנים הגיעו לתחנת המשטרה, אך היא החליטה לנסות ולעבור כי ידעה שידאגו לה ושאותה הגדולה מחכה לה שתחזור.

שוטר רומני צעק לה שתעצור אך כיוון שהייתה מחופשת לרוסיה עשתה את עצמה כלא מבינה והשוטר לקח אותה והעביר אותה בעצמו את הכביש. אמא של טובה לא הסכימה שתתגנב שוב לכפר הרוסי.

להמשך פרנסה מכרה יחד עם עוד ילדות סוכריות שהכין מישהו בביתו. את הסוכר להכנת הסוכריות השיגו בעיקר מהחיילים הרוסים שלא ידעו ולא הכירו מה אלה סוכריות והיו מוכנים למכור סוכר בתמורה לסוכריות או למוצרי צמר שהנשים בגטו סרגו מצמר בגדים ישנים שנפרמו. באחד הימים נתפסה שוב והובאה לתחנת המשטרה. היא ניגשה לקצין שהיה שם והציעה לו סוכריות, הוא אמר שיהרוג אותה אך לקח את הסוכריות, וכעונש נתן לה לנקות ולשטוף את כל הבניין. בזה חסל סדר מכירת הסוכריות עד שהגיעו הרוסים שאחד מקציניהם היה הקונה הקבוע של הסוכריות שמכרה.

בשלב זה הגיע אביה של טובה, שמואל, לגטו כשהוא חולה מאוד. במחנה העבודה אביה חלה יום אחד, ומשהתקשה לקום נורה ע"י אחד השומרים שרק פצע אותו, את הרגע הזה ניצל אביה, ועל ארבע יצא מהצרף בו גרו. אז החליט יחד עם עוד חבר לברוח, ואמנם בעת שעברו רגלי ממקום עבודה אחד לשני הם ברחו. לאחר שבועות בהם הלכו ברגל כשהחבר של אביה גורר את שניהם, או היו נוסעים סמויים ברכבת, הגיעו לגטו ברשאד והצטרפו אל המשפחה.

כשהגיע לגטו בברשאד חולה, תושבים רבים תרמו ממש פרורי מזון לו ולחברו ולאט לאט הם חזרו לאיתנם. אביה החל לעבוד בשאיבת מים ובחטיבת עצים בעיקר אצל הרוסים בסביבה, והשתדל לעזור ככל יכולתו לאחרים, כפי שעזרו לו. אצל משפחת גויים שאצלם עבד לעיתים, הצליח לקבל לפעמים קצת תפוחי אדמה. גם לגויים לא היה אוכל אבל הם היו איכרים פשוטים וטובים וחילקו קצת ממה שהיה להם. את תפוחי האדמה הסכימו לתת בתנאי שיקבלו בחזרה את הקליפות שאיתם האכילו את החזירים שהיו להם. לפעמים כשאביה לא יכול היה לצאת מהגטו, טובה שהייתה מחופשת כן הצליחה ואז הייתה מביאה את תפוחי האדמה או מחזירה את הקליפות.

אחותה עבדה אז כפקידה אצל מפקד המשמר הרומני וקיבלה תמורה בלחם. לאחר שהוחלף ע"י מפקד אחר, עבדה ככובסת במפקדה הגרמנית וקיבלה תמורה בסוכר שהיה מצרך יקר מציאות ואפשר למשפחה להמשיך ולהתקיים. כשעבדה אצל מפקד המשמר הרומני הראשון, נאסר אחד ממכרי המשפחה והיה מועמד להוצאה להורג. אשתו העבירה לאחותה, קוקה, טבעת יהלום והיא, למרות הסכנה שהייתה במעשה, שיחדה את מפקד המשמר והצליחה, האיש שוחרר.

זיכרון טוב אחד יש לה מהגטו. את המים שאבו מבארות והמים היו פשוט מתוקים. בשום מקום אחר לא הרגישה במים טעם כזה.

אך מכונת ההשמדה של הגרמנים הנאצים ומשתפי הפעולה איתם היתה מושלמת. מדיכוי היהודים וצמצום צעדיהם במקום מושבם, דרך הפרעות וההרג, ועד לאיסופם וריכוזם תוך הפרדת בני המשפחות, צעדת המוות ותנאי המוות בגטאות והסיום המתוכנן במחנות ההשמדה – המכונה עבדה ומליוני יהודים הובלו על ידה את מותם. המתים בגטו הלכו ורבו, כשהגורם העיקרי לתמותה היו מחלות וחוסר יכולת לטפל בחולים. מידי בוקר עברה עגלה ברחובות ששני סולמות הונחו לרוחבה ועליה הועמסו המתים שהוצאו והונחו בפתחי הבתים. גם הדוד מנדל, האח של אביה של טובה נפטר והוצא בבוקר מהבית.

חלק נוסף מהחיים בגטו היה גם המטבח המשותף שבו ביטלו דייסת תירס, אך כדי להגיע למטבח היה צורך לעבור את הכביש הראשי בגטו - רח' חמלניצקי, וכל מי שנתפס על הכביש בעת שהגרמנים עברו בו עונה קשות עד שמת.

בשנת 1943 כבשו הרוסים את האזור ושחררו את כולם. הם חזרו לבית בסטורווינט כששוב חלק מהדרך הארוכה הלכו ברגל וחלק עשו על עגלה רתומה לשור. הבית שלהם לא נפגע אבל הוא היה ריק לגמרי. הגויים לקחו הכל. הילדות עסקו בתפירה ובתיקוני גרביים, והמבוגרים עסקו בכל עבודה שמצאו. הם גרו תקופה בבית והסתתרה אצלם סאלי האלר שפחדה שהרוסים יקחו אותה לכריית פחם בעיר דומבס (מ-ו-ב שוואיות) כמו שלקחו את כל הצעירים. את בעלה הם כבר לקחו לצבא הרוסי.

אחרי סיום המלחמה המצב היה מאוד קשה והיהודים התחילו לעזוב את סטורווינט במטרה להגיע לבוקרשט בירת רומניה, ומשם להמשיך ולעלות לארץ ישראל.

כדי לנוע בין סטורווינט לסטומרה ומשם לבוקרשט ניזקקו היהודים ל"תעודות מעבר" - "פרופוסקה" - הרוסים ששלטו באזור נמנעו מלתת אישורי כאלו אך היהודים מצאו פתרון. הם הוציאו מערמות המסמכים הזרקים של העירייה טפסים שונים: חשבונות מיסים, חשבונות מים, מילאו שם את שמותיהם והחתימו אותם בסתם חותמות שגם אותם גנבו או מצאו והציגו טפסים אלו כתעודות מעבר. הרוסים שלא ידעו את השפה התרשמו מהמסמכים הכאילו רשמיים וחשבו שהם אישורי עליה ואפשרו ליהודים להתארגן ולעזוב.

בשנת 1946 עזבו טובה ומשפחתה את סטורווינט בדרך לבוקרשט. בדרך עברו בסטומרה ששם גרו כמה שבועות אצל דוד לייב ואשתו השנייה מרים ובתה שולמית. הבית היה ברחוב באם (ב סגולה א שוואית). למעט כסף שהיו זקוקים לו בכדי לחיות הצליחו למצוא עבודה בבית חרושת לסוכריות. העבודה היתה קשה, לא פיזית, אבל את סוכריות הסוכר הצבעוניות היו צריכים לעטוף בניירות צלופן כשהן חמות עדיין. אצבעות כולם היו צרובות אך תעסוקה ומעט כסף היו.

כשהגיעו לבוקרשט סידר האב שמואל יחד עם שליחים שהגיעו מישראל תעודות עליה ו- "סרטיפיקט" – "אישור" יציאה מרומניה.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
 РУМЫНСКАЯ НАРОДНАЯ РЕСПУБЛИКА REPUBLIQUE POPULAIRE ROUMAINE

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
 МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ MINISTÈRE DE L'INTERIEUR

Certificat de Călătorie
 ПРОЕЗДНЫЙ ПРОЦЕСС CERTIFICAT DE VOYAGE

Sase luni o singura călătorie succesivă

<p>Valabil Действителен Valable</p> <p>Eliberat D-lui <i>hanostair Jannul</i></p> <p>De profesieune <i>funcționar particular</i></p> <p>De profesieune <i>Satu Mare, St. Bismarck</i></p> <p>Местожительство Domicile <i>14. Noembrie 1888 în Mordunel</i></p> <p>Născut <i>14. Noembrie 1888 în Mordunel</i></p> <p>Pentru a călători în <i>Statul Israel</i></p> <p>Insoțit de soție <i>Regina, născ. 21. Iulie 1890</i></p> <p>Copii: 1. <i>Tea, născ. 1. Iunie 1932</i></p> <p>2. _____</p> <p>3. _____</p> <p>4. _____</p>	<p>SEMNALMENTE ПРИМЕТЫ SIGNALMENTS</p> <p>Talia <i>nălă</i></p> <p>Părul <i>negru</i></p> <p>Obiit <i>ca brun</i></p> <p>Fața <i>ovală</i></p> <p>Semne particulare <i>nu are</i></p>
---	--

Semnătura și sigiliul emitentului.
Подпись и штамп выдающей государственной
La signature et le cachet de l'autorité qui délivre

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Seria Nr. **0160**

Nr. _____ din registrul de eliberare

Data *15 Aprilie 1950*
Date

Semnătura titularului
Подпись носителя
Signature du titulaire

*conf recepț. la nr. 269/12 de la St. Bismarck
x. Satu Mare R.P.R.
de la 8/4 1950*

Loc rezervat pentru ambre



Nu poate fi preschimbă în pașaport. — Nu poate fi extins. — Nu poate fi prătit decât cu avizul Ministerului Afacerilor Interne.

הסרטיפיקט – אישור יציאה מרומניה של טובה והוריה



תעודת העליה של טובה והוריה

מבוקרשט נסעו לקונסטנצה – עיר הנמל שעל גדות הים השחור. כל המסע מהבית בסטורווינט עד לקונסטנצה נמשך כמעט שלוש שנים. חלק מהדרך עשו ברגל חלק גדול בעגלות וחלק ברכבות שרובן היו רכבות מסע. כשהגיעו סוף סוף לקונסטנצה התברר שהאוניה שאליה היו מיועדים מלאה. הם נאלצו להישאר שבוע נוסף – גרו אצל משפחה גויית תמורת תשלום. את הכסף לתשלום קיבל אבא של טובה ממקס וקלרה זיידמן. בנוסף להלוואה קיבל מהם אבא של סבתי ושמיות כי היו בחוסר כל. גם משכנה שלהם קיבל כלי מיטה. ב- 18/6/1950 הגיעו לנמל חיפה עם האוניה טרנסילבניה.

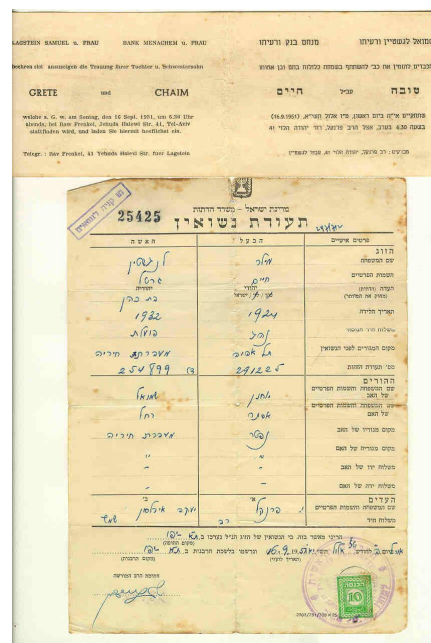
כשהגיעו לישראל העבירו את כלי המיטה שקיבלנו מהשכנה למשפחה שהייתה לה בישראל וקיבלנו קצת כסף, ויחד עם הכסף שקיבלו ממכירת חלק משאר השמיכות והכריות פתחו בחיים חדשים במעברה בחירייה. במשך כמה שנים גרו במעברת חירייה בדרום ת"א באוהל בד בגודל של 4 על 4 מטר. אבא של טובה עבד בנגריה, כהמשך למקצועו ברומניה שם היה יערן.



במסיבה אצל חברים הכירה את חיים מילר שבקשרים הצליח לארגן את העברת המשפחה מהאוהל לבדון (סוג צריף) מפח שהיה מיועד לשתי משפחות. מצידו האחד בני משפחת לגשטיין ובצד השני בני משפחה מיוצאי עירק. הבדון היה מציד הצבא הבריטי שעזב את הארץ וצבעו הירוק היה מזעזע. חיים הצליח להשיג פח סיד לבן ומאחר ומברשת היה דבר שאינו בנמצא, לא להאמין אך הצריף נצבע עם מברשות שיניים ע"י בני המשפחות שגרו בצריף.

טובה וחיים התחתנו בשנת 1951 ועברו לגור בג'בליה – סוף רחוב הרצל בתל אביב. בחורף 1952 הוצפה המעברה וטובה וחיים העבירו את רחל ושמואל לגשטיין לדירתם הקטנה. לאחר מספר חודשים עברו לגור ברחוב זוהר ברמת גן שם נולד בנם הבכור. בנם השני נולד אחרי מעבר דירה נוספת לרחוב לאן, גם הוא ברמת גן. במשך מספר שנים עבדה טובה במפעל הטקסטיל ארגמן בבני ברק ומאז עד היום היא עקרת בית וסבתא לשישה נכדות ונכדים.

רחל לגשטיין לבית זיידמן ושמואל לגשטיין נפטרו וטמונים בבית העלמין בחולון.



אילן היוחסין של משפחת לגשטיין

